

II. DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA KARAÇAY-BALKARLI MÜLTECİLER TARAFINDAN YAZILMIŞ BİRKAÇ KÜY (AĞIT)

Some Küy's (Lament) Song By Karachay-Balkar Refugees During The World War II

M. Tekin KOÇKAR* & Roza IJAEVA KOÇKAR**

Öz: Karaçay-Balkar halkının sözlü edebiyat geleneğinin önemli bir bölümünü oluşturan Küy'ler (Küuler- Ağıtlar) genellikle bireysel olaylar etrafında oluşmasına rağmen tarihsel olayların da vurgulanmasıyla birlikte küüün söylendiği dönemdeki toplumsal olaylarla ilgili de bilgi vererek halkın tepkisini dile getirmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Karaçay-Balkar halkı arasında söylenen "Kanamat", "Tatarkan", "Gapalau", "Atabiyni Cırı", "Bekbolatnı Cırı", "Hacibiyni Cırı", "Köçgünçülükñü Cırı" gibi küuler söylendikleri dönemin önemli olayları ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedirler. II. Dünya Savaşı sırasında çeşitli nedenlerle ata yurtlarını terk ederek "mülteci" durumuna düşen Adige-Kabardey, Çeçen-İnguş, Dağıstanlı ve Osetler gibi diğer Kafkasyalılar ile birlikte bazı Karaçay-Balkarlılar, yaşadıkları olayları, duygu ve düşüncelerini sözlerine dökerek günümüze aktarmaya çalıştılar. Bu makalede II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yazılmış birkaç Küy ikinci kişilerden derlenerek ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Karaçay-Balkar cırları, Küy, Karaçay-Balkarlı mülteciler, II. Dünya Savaşı

Abstract: Küy's (laments) are a significant part of Karachay-Balkar peoples verbal literature traditions. They are generally about personal incidents but they also include historical events, so they give information about the social events and reactions of the people at the the time it was sung. In the historical process The küy's songs among the Karachay-Balkar people like, "Kanamat", "Tatarkan", "Gapalau", "Atabiyni Cırı", "Bekbolatnı Cırı", "Hacibiyni Cırı", "Köçgünçülükñü Cırı" give detailed information about the important events of the period they were sung. During the II. World War,

Makale Gönderim:

24.10.2017

Kabul Tarihi:

11.11.2017

* Öğr. Gör. / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Halkbilim Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü, mtkockar@gmail.com

** Okutman / Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı bölümü, rkockar@gmail.com

Karachay-Balkar's had to abandon their native country and became refugees with other Caucasus people like Adige-Kabardian, Chechen-Ingush, Daghestani and Ossetians. Some of these Karachay-Balkar's narrated their feelings and thoughts and the situation they were in and help them reach today. Some of the Küü's has been compiled from derivative people and adressed in this article.

Keywords: Karachay-Balkar songs, Küy (laments), Karachay-Balkar immigrants, WW II

Резюме: Несмотря на то, что Кюй (Плач) являясь одной из важных частей устного народного творчества карачаево-балкарского народа, которые обычно составлялись из-за событий, связанных с отдельными событиями, иногда эти Кюй составлялись и из-за того, чтобы акцентировать на исторические социальные события и своё отношение к ним. Хорошо известны песни- кюю такие, как «Канамат», «Татаркан», «Гапалау», «Атабины Джиры», «Бекболатны Джиры », «Хаджибийны Джиры », «Кёчгунчюлюкю Джиры », которые исполнял карачаево- балкарский народ о своём историческом процессе. Вместе с Адыгами- Кабардинцами, Чеченцами- Ингушами, Дагестанцами, Осетинами и другими народами Кавказа, некоторые Карачаево- балкарцы, во время Второй мировой войны, стали по разным причинам «Мюльтеджи», они старались передать свои чувства и эмоции и писали о своих страданиях кюй. В этой статье рассмотрены несколько кюй, написанные во время второй мировой войны и после.

Ключевые слова: Карачаево-Балкарские песни, Кюй (Плач), Карачаево-балкарский иммигрантов

GİRİŞ

Küü veya *Küy* sözcüğü Karaçay-Balkar Türkçesi'nde *Ağıt* anlamına gelir. Ağıtlar toplumların belleğinde yer etmiş olan, ölüm, doğal afet, savaş gibi acıklı olayların ardından söylenen, korku, heyecan, üzüntü ifade eden ezgili şiirlerdir. Elçin de ağıtları insanoğlunun ölüm karşısında veya canlı - cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, talihsizliklerini, düzenli - düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler olarak tarif etmektedir (Elçin, 1990: 1).

Şahin'e göre ise ağıtlar, ölüm başta olmak üzere hastalık, ayrılık, kayıp kişiler, mutsuzluk, askerlik, seveda, depresyon, sel ve yangın gibi sosyal içerikli konularda söylenmektedir (Şahin, 2011: 34).

Karaçay-Balkarlılarda Küy (Ağıt) geleneği

Müzikolog Vişnevskaya “Kuzey Kafkasya’da yaşayan birçok halk çok eskiden beri geleneksel çoksesli vokal müziğine sahip olduklarını belirterek bu müziğin temelinde Abazin, Abhaz, Adige, Balkar-Karaçay, Oset, Avar, Kumuk, İnguş ve Çeçen halklarının geleneksel, bölgesel, tarihsel, etnografik, sosyo-kültürel ve folklorik ortak işitsel ürünleri bulunmaktadır” der. Böylece, Kuzey Kafkasya bölgesinin müzik kültürünün bir tarihi eser olarak vokal çok sesliliğini oluşturan çok sesli *Bourdon* tipi anlamlı ve yapısal çeşitliliğe ulaşmasını sağlayan, zengin ve çok çeşitli geleneklerin örneklediği Kuzey Kafkasya vokal çok sesliliğinin yapısını açıkladığını belirtir (Vişnevskaya, 2015: 1).

En eski Kafkasya halklarından birisi olan, kendilerine “*Taulu*” ya da “*Alan Halk*” adı veren Kafkasya’da Elbrus Dağının (5642m) eteklerinde binlerce yıldır yaşamlarını sürdüren Karaçay-Balkar halkının sözlü edebiyat geleneğinin önemli bir bölümünü oluşturan polifonik “*Cırı*” (Şarkı Söyleme) geleneğinin bir parçası olan *Küy*'ler genellikle bireysel olaylar etrafında oluşmasına rağmen tarihsel olayların da vurgulanmasıyla birlikte küyün söylendiği dönemdeki toplumsal olaylarla ilgili de bilgi vererek halkın tepkisini dile getirmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Karaçay-Balkar halkı arasında söylenen “*Kanama*”, “*Tatarkan*”, “*Gapalau*”, “*Atabiyni Cırı*”, “*Bekbolatın Cırı*”, “*Hacibiyni Cırı*”, “*Köçgünçülüknü Cırı*” gibi küeler söylendikleri dönemin önemli olayları ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedirler.

Karaçay-Malkar halkının en çok acı çektiği olayların başında, 18. yüzyıl başlarında ve sonlarında meydana gelen salgın hastalık nedeniyle on binlerce insanını kaybetmeleridir. Veba ve kolera gibi hastalıkların adı *Taulu* dilinde “*Emina*” diye anılır.

Bu dönemlerde söylenen küyler bugün hala “*Birinçi Emina*” ve “*Ekinçi Emina*” adıyla Karaçay-Malkar halkının dilinden düşmeden günümüze kadar gelmiştir.

Eski bir Karaçay-Balkar *Nart sözü* (Atasözü): *Cırsız kalğan, üysüz kalğan kibikdi* (Şarkısız kalmak, evsiz kalmak gibidir) der (Hadjieva, 1996: 20).

Ünlü Dağıstanlı şair ve yazar Rasul Hamzatov; “*Dağlı halkların tarihi kalemle yazılmamıştır. Onların tarihi kama ile orak ile atlarının toynakları ile mezar taşları ile yazılmıştır. Dağlıların şarkıları bu nedenle şaka ile değil gözyaşları ile ve kanla yazılmıştır*” diyerek halk şarkılarının dağlılar için ne kadar önemli olduğuna değinir (Hadjieva, 1996: 21).

Karaçay-Balkarlıların Avrupa’ya gelişi

Tarihleri boyunca birkaç ağır göç olayı yaşamış olan Karaçay-Balkar halkı, II. Dünya Savaşı sırasında da bu ağır göçlerden birini yaşamak zorunda kaldı. Çeşitli nedenlerle ata yurtlarını terk ederek “mülteci” durumuna düşen Adige-Kabardey, Çeçen-İnguş, Dağıstanlı ve Osetler gibi diğer Kafkasyalılar ile birlikte bazı Karaçay-Balkarlılar, yaşadıkları olayları, duygu ve düşüncelerini sözlerine dökerek günümüze aktarmaya çalıştılar. Karaçay-Balkar halkının en önemli kültürel unsurlarından birisi olan *Küy* söyleme geleneğini kullanan bu insanlar acılarını, sevgilerini, aşklarını bu küylerdeki dizelerle dillendirmişlerdir.

Nazilerin 1941 yılı yaz aylarında Sovyetler Birliği’ne saldırmasının ardından gerek cephede Almanlara esir düşen, gerekse Almanlarla işbirliği yaptıkları gerekçesiyle yurtlarını terk etmek zorunda kalan Karaçay-Balkarlılar ayrı düştükleri yurtlarına olan özlemlerini sözlere döktüler. Bu sözler halk arasında söylene söylene günümüze kadar aktarıldı. Bu arada bazı Karaçay-Balkarlılar tarafından Almanlar Kafkasya’yı işgal ettiğinde Hitler’i öven marşlar söylendiği de bilinmektedir (KKG 001):

Kavkazdan çıkganbiz Karaçay-Malkar İstalin zakondan tışına tarthan Milletleni karnaş eterbiz Bolşevikleni tas eterbiz biz	<i>Kafkastan çıktık Karaçay-Balkar Stalin kanınlarından bıkan Milletleri kardeş kılarız biz Bolşevikleri kaybederiz biz</i>
Adolf Hitler bizge erkinlik açhand Başıbizdan kara tubannı çaçhand Boluşayık sıyılı Führer’ge Hem da hazırız huyuğa kirirge	<i>Adolf Hitler bize özgürlük verdi Başımızdan kara dumannı attı Yardım edelim değerli Führer’e Hem de hazırız kuyuya girmeye</i>

Mültecilerden cephede savaşanların bir kısmı Polonya, Ukrayna cephelerinde Almanlara esir düştü. Bu esirler Almanya içlerinde bulunan esir kamplarına gönderildiler. Bir kısmı doğu cephesinde (Mançurya, Çin, Kore) esir düştü veya askerlikten kaçtı. 1942 yılı sonlarında Alman ordusunun Rusya’da yenilgiye uğratılması sonunda, Almanlar Kafkasya’dan çekilmek zorunda kaldılar. Bu sırada Adige-Kabardey, Karaçay-Malkar, Çeçen-İnguş, Dağıstanlı ve Osetlerden oluşan on beş bin kişilik bir mülteci kafilesi de Alman ordusu ile birlikte Kafkasya’yı terk etti (Tavkul, 1993: 49).

Savaş sona erdikten sonra Avrupa’da çeşitli ülkelerde kendilerine yer yurt bulmaya çalışan Kafkasyalılar savaş galibi İngiliz ve Amerikalılar tarafından geçici esir kamplarında (*Provisional camps of prisoners*) toplanmaya başladılar. Bu kampların en önemlilerinden ikisi Avusturya’da Willach şehri yakınlarında, Drau nehri kıyısında bulunan Drau kampı ile Almanya’da Bavyera bölgesinde, Inn nehri ağzında bulunan Sims suyu kenarındaki Stephanskirchen kampıdır (Böhme, 1973: 17).

Kafkasyalı mülteciler tarafından Alp Dağları’nın Drau nehri kıyısında İngilizlerin yönetimindeki Drau kampı 1945 yılının Mayıs ayında kuruldu. İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinin hemen ardından 28 Mayıs 1945 tarihinde Stalin, halen Sovyetler Birliği vatandaşı olan ve devlete ihanetle suçlanan Kafkasyalıların kendilerine iade edilmelerini istedi. İngilizler bu kararı mülteci kampındaki Kafkasyalılara açıkladılar ve kampta silahlı bir isyan çıktı. İngilizler isyanı bastırmak için ağır silahlara başvurdular. Kafkasyalıların büyük bölümü bu çarpışmada can verirken, bir kısmı da kendilerini Drau Irmağı’nın sularına atarak intihar ettiler. Mültecilerin bir bölümü ise Alp Dağları’nın sarp ve yalçın kayalıkları arasına kaçarak katliamdan kurtuldular. O gün Drau’da yedi bin Kafkasyalı Sovyetler Birliği’ne teslim olmamak için öldü. 1960 yılında Batı’ya sığınan Kafkasyalılar tarafından Drau’da bir anıt inşa edildi ve üzerine şu sözler yazıldı:

Burada 28 Mayıs 1945’te yedi bin Kuzey Kafkasyalı, kadın ve çocukları ile birlikte Sovyet makamlarına teslim edildiler. Ve İslamiyet’e olan sadakatleri ile Kafkasya’nın istiklâli ideallerine kurban gittiler” (Tavkul, 2015: 154).

1948 yılına kadar Avrupa’da çok zorluklar içerisinde yaşamlarını sürdürme çalışan mülteciler bu dönemde Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’ne sığındılar. Burada yeniden bir hayat kurdular ve yaşama tutunmaya çalıştılar. Kimi yeni ülkelerinde evlendi bir aile kurdu; kimisi ise geride, ata yurtlarında eşini, çocuğunu çocuğunu bırakmasına karşın yeniden evlendi, yeni bir aile kurdu. Bu süreçte yurtlarından ayrı düşen, yaşadıkları göç, ayrılık, savaş gibi travmaları büyük ölçüde söyledikleri şarkıların dizelerinde dile getiren bu insanlardan artık geriye yalnız yaşadıklarını anlatan hüznü şarkılar, küyler kaldı. Bu küylerin birçoğunun günümüzde artık ilk söyleyeni belli değil. Ancak diasporada yaşayan Karaçay-Balkarlıların belleğinde kalanlardan birkaçı o dönemde yaşananları anlamaya yetebilir.

Mülteci Şarkıları - Ağtları (Cırla – Küüle)

İlki Acıları ailesinden Zekeriya Orman'dan 2014 yılında derlendi. Zekeriya Orman bu küyü 1948 yılında Türkiye'ye gelen mültecilerden öğrendiğini belirtmektedir (KKG 002) (QR Code 1):

Alaman uruş açhandı da
Uak krallanı çaçhandı
Orus Alamandan akıllı bolğandı
Kafkazdan erley kaçhandı
Carlı Karaçayğa kuuane a kirgendi
Alaman Kafkaznı aladı dep
Alamanla da ulla köllü boldula
Orus bizden korkup baradı dep
Alaman askerlege alay buyruk bolğandı
Kafkazdan çığıp keterge
Carlı Karaçayğa kıyınlık cetgendi
Bilmeydile kalay eterge
Cıltıraydı da hoyhoy a canadı
Oy Alpi taulanı buzları
Caşla la tengli çetelik etedile
Karaçaynı ariu kızları
Bizge çaşınırğa sebeb a boladıla
Çeget talala batuula
Alpi taulada haciret bolğandıla
Karaçay taulu katımla
Alaman askerleni artları ötdü
Hazar degen tengizden
Ata da ana egeç a karnaş
Uzak ayırıldık sizleden
Alaman askerleri üyelerine baradıla
Biz a kayrı barabız
Sen Aurupada biz a sibirde
Kalay uzak boldu arabız

*Alman savaş açtı da
Küçük ülkeleri dağıttı
Ruslar Almandan akıllı oldu
Kafkas'dan hemen kaçtı
Zavalı Karaçay çok sevindi
Alman Kafkas'ı alıyor diye
Almanlar da çok sevindi
Ruslar bizden korkup kaçtı diye
Alman askerlere emir verdi
Kafkasya'dan çıkıp gitmek için
Zavalı Karaçay'a felaket geldi
Ne yapacaklarını bilemediler
Parlıyor oy oy yantıyor
Oy Alp dağlarının buzları
Delikanlılarla birlikte çetelik yapıyorlar
Karaçay'ın güzel kızları
Bizim gizlenmemizi sağlıyorlar
Orman vadileri, bataklıklar
Alp dağlarına hicret ettiler
Karaçay dağlı kadınlar
Alman askerlerinin en sonuncusu da geçti
Hazar denen denizden
Baba, anne, kız ve erkek kardeş
Uzaklara gittik sizlerden
Alman askerleri evlerine dönüyorlar
Biz nerelere gidiyoruz
Sen Avrupa'da biz Sibiry'a da
Ne kadar uzak oldu aramız*

İkinci küy Koçkar ailesinden Yavuz (Süleyman) Taşgım'ın 1950'li yıllarda Erikgen ailesinden Üzeyir Erikgenoğlu'dan öğrendiği bir ezgi. Üzeyir Erikgenoğlu iyi bir *cırçı* (halk şarkıcısı), doğaçlama söyleyebilen iyi bir şair olarak da bilinirdi. Ukrayna cephesinde Almanlara esir düşerek, Polonya'daki esir kamplarında bulunmuş bir Karaçaylıydı. Ezgi M. Tekin Koçkar tarafından 2016 yılında kayda alındı (KKG 003) (QR Code 2):

Orus da gâvur Alaman da gâvur kim için etebiz kazauat
Artıbızda kalğan ongsuzlarıbızını etebiz allahga amanat
Cerde hata çoğedi kökden samalotlar atmasa
Kanlı itlege ua ne oy boluredi bizni üsübüzge çapmasa
Ukrayna tüzle oy sıydam tüzle uçı kıyırı körünmeyd
Tamam ceti künnü de kazauat ettik ne keçe ne kün bilinmeyd
Osıyatlarıbızını caza barabız Ukrayna tüzle taşlağa
Eey Ukraynka kızla da cırlap keledile kazauatda ölgen çaşlağa
Birinçi cazsam alay cazayem da teng çaşlağa salam dep
Ekinçi cazsam a alay cazayem razı bolsun anam dep
Oy da amanla sürüp a men da barğanem ne kayarannga cetgenem
İt de gyauurlanı karap körgenleyine köp de sağışlar etgenem
Sağışla etgen a hayda sağatımda şkoğum tüşdü esime
Allahdan a sora nögerim çoğedi ne köl eteyim kesime
Sol bilegime ok a tiygendi ong kolum şkok atadı
Canımdan a süygen bağıalı tenngim katımda ölüp catadı
Canımdan a süygen bağıalı tenngimi çaçların canına taraydı
Cürek auzundan tiygen a okla saurlarından karaydı
Orira rira orayda ... Orayda rayda riraura ...
Kafkaz cırlanı ua men a cırladım, siz etdigiz ejjüün
Endi cırlarğa ua Tavkan sannga keldi ma bılayda közüü

*Rus da gâvur Alman da gâvur kim için savaşıyoruz
Arkamızda bıraktığımız güçsüzlerimizi ediyoruz Allah'a emanet
Yerde hata yoktu gökten uçaklar atmasaydı
Kanlı itler ne olurdu bizim üstümüze gelmese
Ukrayna düzlükleri oy dümdüz düzlükler ucu bucağı görünmüyor
Tam yedi gün savaştık ne gece ne gündüz bilmeden
Vasiyetlerimizi yazıyoruz Ukrayna düzlüklerine, taşlara
Ey Ukrayna kızları şarkılar söyleyerek geliyor savaşta ölen delikanlılara
Birinci kere yazsam şöyle yazıyordum arkadaşlarıma selam diye
İkinci kere yazsam şöyle yazıyordum razı olsun anam diye
Oy ben kötülerini kovarak gitmiş kayalıklara varmıştım
İt gâvurlara bakıp gördüğümde çok da düşünmüştüm
Düşündüğüm zaman ise tüfeğim geldi aklıma
Allahtan sonra dostum yoktu ne diyeyim kendime
Sol bileğime kurşun değdi, sağ kolum tüfek atıyor
Canımdan çok sevdiğim arkadaşım yanımda ölüp yatıyor
Canımdan çok sevdiğim arkadaşım saçlarını yan tarafa tarıyor
Yüreğini delen kurşun ciğerlerinden çıkıyor*

*Orira rira orayda... Orayda rira rirayda
Kafkas şarkılarını ben söyledim siz ejiu ettiniz
Şimdi söyleme sırası Taukan işte burada sana geldi*

Benzer bir şarkı da yukarıdaki şarkının varyantı olarak Çomalari ailesinden Davut (İlyas) Önalın'dan, Suat Önalın tarafından 2012 yılında kayda alındı. Davut Önalın da bu şarkıyı Üzeyir Erikgenoğlu'dan dinlediğini söylemektedir (KKG 004):

*Orus da gyauur Alman da gyauur kimge kazauat etebiz
Artıbizda kalğan ongsuzlarıbizğa biz mıçımayın cetebiz
Kafkaz taulada cer salğan allah sen bizni munda öltürme
Kafkaz tauladan sen bizden sora da askerge adam keltirme
Osıyatlarımı cazıp barama Ukrayna tüzde taşlağa
Ukrayna kızla cılap hapar soradıla kazauatdan kaythan çaşlağa*

*Rus da gâvur Alman da gâvur biz kiminle savaşıyoruz
Arkamızda bıraktığımız güçsüzlere bir hızla yetişiyoruz
Kafkas dağlarında bize yer veren Allah, sen bizi burada öldürme
Kafkas dağlarından buraya bizden başka asker getirme
Vasiyetimi yazıp gidiyorum Ukrayna düzlüklerinde taşlara
Ukraynalı kızlar haber soruyorlar savaştan dönen delikanlılara*

Bir diğerküy de Ufuk Tavkul arşivinden alındı. Küy, Dottu ailesinden İlyas Özden tarafından mülteci Kaziy Sılpağar'dan derlendi (KKG 005):

*Endi men aytayım, siz tıngılagız,
Kaçhınçılını küylerin.
Kafkazdan a köçürüb iydile,
Carlı neçmenleni¹ üylerin.*

*Şimdi ben söyleyeyim siz dinleyin
Kaçanların ağıtını
Kafkasya'dan göç ettirdiler
Zavallı Almanların evlerini*

*Gâvur İngilizle kelelle alan,
Ekinçi frontnu açdıla.
Kafkazdan a ötgen kesegibizni,
Kuş tüğünden aman açdıla.*

*Gâvur İngilizler geliyorlar alan
İkinci cepheyi açtılar
Kafkazdan geçen bir bölümümüzü
Kuş tüyünden de kötü dağtıtılar*

*Endi biz kaçıp a barabız,
Burulub ızıbızga karamay.*

*Şimdi biz kaçıp gidiyoruz
Dönüp arkamıza bakmadan*

¹ Neçmen: Nemça, Alman

Kafkaznı tauları kalıb a ketdile,
Bir cuğubuzga caramay.

*Kafkasya dağları kalıp gitti
Hiçbir işimize yaramadan*

Endi biz kaçıp a barabız,
Sıyımız² suvnu ötebiz.
Artıbızda kalgan ongsuzlarıbıznı,
Allahha amanat etebiz.

*Şimdi biz kaçıp gidiyoruz
Sims suyunu geçiyoruz
Arkamızda bıraktığımız güçsüzlerimizi
Allaha emanet ediyoruz*

Ongsuzlarıbız da Allahha amanat,
Kesibiz Allahha amanat.
Alman da gâvur, Orus da gâvur,
Biz nek etebiz kazavat.

*Güçsüzlerimiz Allaha emanet
Kendimiz Allaha emanet
Alman da gâvur, Rus da gâvur
Biz niye savaşıyoruz*

Artıbızdan kelgen haparla alan,
Cürek cavubuznu aşaydı.
At belinde oynagan çaşla,
Orus kamplada çaşaydı.

*Arkamızdan gelen haberler
Yürek yağımızı eritiyor
At belinde oynayan delikanlılar
Rus kamplarında yaşıyor*

Bileğimden ok tiygendi alan,
Caralı bolub olturdum.
Sıyımıznı keng asvat colların,
Kızıl kan bla tolturdum.

*Bileğimden kurşun değdi
Yaralandım oturdum
Sims 'in geniş asfalt yollarını
Kızıl kanla doldurdum*

Ah-oh ete alan, ah-oh ete,
Carlı canımdan boşadım.
Balintsada³ cata, balintsada cata,
Ölgende cılanga oşadım.

*Ah oh diye, ah oh diye
Zavallı canımdan oldum
Hastanede yata yata
Ölü yılana benzedim*

Sıyımız suunu arı da ozganlay,
Teren orunla kazayım.
Balintsada can bere turganlay,
Tarıguularımı cazayım.

*Sims suyunu geçer geçmez
Derin çukurlar kazayım
Hastanede can verirken
Şikâyetlerimi yazayım*

Birinçide cazsam, alay da cazayım,
Kart anama salam deb.
Ekinçide cazsam, alay da cazayım,
Tiyre kartlağa salam deb.

*İlkinde yazsam şöyle yazayım
Yaşlı anneme selam diye
İkinci kez yazsam şöyle yazayım
Köyümün yaşlılarına selam diye*

² Sıyımız suu: Almanya'da İnn nehri ağzında Sims suyu

³ Balints: balnitsa, hastane

Yaşadıklarını en çarpıcı biçimde anlatanlardan birisi de Amerika'da yerleşen Botaşları ailesinden 1921 doğumlu Hamit Botaş'tır. Kendi yazdığı "Haram Tala" adlı küyünde acı olayları ayrıntılı biçimde anlatır (Botaş, 2017: 1):

Tanığan tengle, ejiu da etsinle
Meni aç körgen cırıma,
Curtundan uzakda, çaçılğan öksüzle
Kesi küübüzünü cırlayma.

*Tanıdığım gençler ejiu yapsınlar
Benim acı gördüğüm şarkıma
Yurdundan uzakta, dağılmış öksüzler
Kendi küü'müzü söylüyoruz*

Üç cıllık colubuz Austriada bitgendi;
Bizge canngı palah
Curtan uzakta cetgendi!

*Üç yıllık yolumuz Avusturya'da bitti
Bize yeni felaket
Yurttan uzakta geldi*

Canngıdan da tattık,
Bitgen kazauatını tatıuun;
Biz entda sınıdık,
Ol hayırsızını açısın!

*Yeniden de tattık
Bitmiş savaşın tadını
Biz yine sınıdık
O hayırsızın acısını*

Orus'a bitgendi da
Kuaanç etelle Duniyada,
Bizni Drau suunu boynunda.

*Rus bitti diye
Bayram ediyorlar dünyada
Bizi Drau nehrinin yanında*

İngiliz askerle,
Bizni alğandıla kurşogğa,
Kazauat bitgendi,
Cesir boluğuz dedile

*İngiliz askerler
Bizi aldılar çembere
Savaş bitti
Esir olun dediler*

Süymegenleni biz a
Bermeybiz kerige;
Siz süymegenni, biz da
Süymeybiz, -dedile.

*İstemeyenleri biz
Vermeyeceğiz geriye
Sizin sevmediğinizi de
Sevmeyeceğiz. – dediler*

Biz iynanabız,
Ol İngilizni sözüne.
Lagirle kurdula,
Ol Drau atlı özenge.

*Biz inanıyoruz
O İngiliz'in sözüne
Kamplar kurdular
O Drau denin vadide*

Canngı tamadağa:
Kılıçgeri'ni keltirdik.
Kart generalğa
Caşaubuznu inandık!

*Yeni tamada'lığa (büyüğümüz)
Kılıçgeri'yi getirdik
Yaşlı generale
Yaşamımızı inandık*

Ol kesin aldathand,
İngiliz hıyla tülküge,
Bizge palah etgend,
Ol kalğan edi kerige!

İngiliz kommindant,
Bizni Haparber bla çakırat,
Ol bizge karaydı da
Ötürük közlerin ıřartad.

Ma bılay aytıp kıcırad:
-Tamadalarığız kelsinle:
Sir Aleksandr çakırad,
Hazır arbalığa minsinle!

Ol Şpital şaharda ,
Sizge konferans berlikti,
Marşal alayda ua
Sizni konakça körlüktü!

Ala alay kettile
Hazır arbalığa kalanıb
Tüşmannga kelmezlik,
Açı hapar cetdi aylanıb.

*O kendini aldattı
İngiliz hain tilkiye
Bize felaket getirdi
O kalmıştı geride*

*İngiliz komutanlar
Bizi haberci ile çağırıyor
O bize bakıyor da
Yalancı gözlerini gülümsetiyor*

*İşte böyle söyleyip bağılıyor
Tamadalarınız gelsinler
Sir Aleksandr çağırıyor
Hazır arabalara binsinler*

*O Şpital şehrinde
Size konferans verecek
Mareşal orada
Sizi misafir gibi görecek*

*Onlar öyle gittiler
Hazır arabalara istiflenip
Düşmana gelmeyecek
Acı haber geldi dolaşıp*

SONUÇ

Yukarıdaki şarkılardan anlaşıldığı gibi Atayurtlarını terk etme nedenine uygun olarak şarkıların sözleri de yaşananları yansıtmaktadır. Sovyetler Birliğine karşı olanlar komünizme ve Ruslara öfke ve kin duymakta, askere gitmiş, orada esir düşmüş olanlar ise askerliğin ve savaşın acılarını anlatmaktadır. Belki de bir macera aramak ya da Almanların Kafkasya'yı işgalinden mutlu olan, onlarla işbirliği yapanlar, Nazilerin, Sovyetler Birliği'ni terk etmesinden sonra kaçmak durumunda kalanlar geride bıraktıkları yaşamlarına, ailelerine özlem ve hasretle, acıyla dolu şarkılar yazdılar. Bu şarkıların ve ağıtların içeriği yaşadıkları olayları tüm ağırlığıyla yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- BÖHME, Kurt W. (1973) Die deutschen Kriegsgefangenen in amerikanischer Hand; Europa; Munich.
- ELÇİN, Şükrü (1990) Türkiye Türkçesinde Ağıtlar, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- HADJİEVA, Tanzilya (1996) Karaçay – Malkar Folklor, Hrestomatiya, Red: Dodulanı Aminat, EL-FA Basma Ara, Nalçik.
- ŞAHİN, Halil İbrahim (2011) Türk Halk Şiiri, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No: 1379, Eskişehir.
- TAVKUL, Ufuk (1993) Kafkasya Dağlılarında Hayat ve Kültür. Karaçay-Malkar Türklerinde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Değişme, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- TAVKUL, Ufuk (2000) Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 770, Ankara
- TAVKUL, Ufuk (2015) Türk Dünyasında Sürgün ve Göç, Haz. Nesrin Sarıahmetoğlu-İlyas Kemaloğlu, ss. 137-161, İstanbul.
- VİŞNEVSKAYA, Liliya Alekseevna (2015). Severokavkazskaya Vokalnaya Polifoniya V Kontekste Muzikalnoy Agonistiki, http://www.21israel-music.com/Kavkaz_polyphony.htm, (21.12.2015 tarihinde ziyaret edildi).

Web sayfaları:

- BOTAŞ, Hamit (2017): kişisel web sayfası <http://botash1.tripod.com/htala.htm> (11.08.2017 tarihinde ziyaret edildi)

Kaynak Kişi Görüşmeleri:

Kayıt No	Görüşme tarihi	Görüşülen Kişi	Görüşen Kişi
KKG 001	1999 - 2000	Janos Sipos
KKG 002	2014	Zekeriya Orman	M. Tekin Koçkar
KKG 003	2016	Yavuz Taşgın	M. Tekin Koçkar
KKG 004	2012	Davut Önalın	Suat Önalın
KKG 005	1998	Kaziy Sılpağar	Ufuk Tavkul

QR Kodları:

QR Code 1

QR Code 2